

Opis poteka dogajanja ob ustanovitvi Storžiškega bataljona in njegovi tragični usodi

Vir/avtor: Pozabljeni junak – Franc Mrak 1907-1942/Damjan Renko; (fotografsko gradivo Niko Drinovec.. et al.). - Kokrica: Krajevna organizacija borcev za vrednote NOB Kokrica, 2016, str. 44-47

V nedeljo, dne 4.8.1941 so na Veliko Poljano čez dan poleg nekaterih svojcev storžiških partizanov prihajali tudi izletniki in planinci, med katerimi je bilo očitno tudi veliko takih, ki so želeli videti prve »gošarje«. Dopoldne sta tako med planinci prišla tudi dva nemška civilista, ki sta se v megli kar naenkrat znašla med partizani. Ko je prvi od njiju spoznal, kam je zašel, mu je uspelo pobegniti, čeprav je partizanski stražar Franc Šiška streljal nanj. Drugega Nemca, ki je med tem v megli zašel med preostale partizane so ti obstopili in ugotovili, da gre za Walterja Heckerja, člana Nationalsocialistične nemške delavske stranke - Nacionalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei (v nadaljevanju: NSDAP) je bila v nacistični Nemčiji politična stranka in idejna nosilka skrajno nacionalistične in protidemokratske politike) in ravnatelj banke v Kranju. Ker je nato poskušal zbežati tudi on, so ga ustrelili. Partizani prepričani, da jih Nemci zasledujejo, so nato na Veliki Poljani pustili samo patroljo, ki naj bi sprejemala prihajajoče novince, vsi ostali pa so odšli pod severno steno Storžiča. Na poti so srečali trgovca Potočnika iz Križ, za katerega so nekateri vedeli, da je član Kulturbunda. Iz neznanih razlogov so se nato partizani proti vsem pravilom konspiracije zadovoljili le z njegovo prisego, da o srečanju s partizani ne bo nikomur nič povedal ter ga nato izpustili. Ob prihodu partizanov k prvotni planšarski, oz. Verbičevi lovski koči (1123 mnv), ki je stala v zgornjem delu doline Lomščice, v bližini planine Jesenje so naleteli na tržiške pevce in druge izletnike, ki pa so proti večeru odšli v dolino.

Navedena koča je bila v planinsko postojanko prvotno preurejena v letu 1938, vendar je že naslednje leto skoraj v celoti pogorela. Kočo so dokončno požgali Nemci 5. 8. 1941 po napadu na del Storžiškega bataljona. Sedanji dom pod Storžičem je bil zgrajen septembra 1951. Od njega je lep pogled na bližnjo severno steno Storžiča, Tolsti vrh in Karavanke. Upravlja ga PD Tržič.

V popoldanskem času sta do navedene kočice prispela partizana Franc Vodopivec in Rudi Papež, ki sta povedala, da je nemška policija v dolini že aretirala številne Gorenjce. Rudi Papež je nato skupaj s kurirjem Valentinom Teranom še istega dne odhitel na planino Vodice na Jelovici obvestiti Staneta Žagarja, da sta ustanovljeni dve kranjski in ena tržiška četa, ki sta pripravljena za napad na begunjske zapore. Prav takrat so bili partizani na Jelovici tudi obveščeni, da so nemški policisti v begunjskih zaporih ustrelili štiri zapornike kot talce zaradi maščevanja za ustreljene Nemce.

Obenem je Papež tudi opozoril Staneta Žagarja, da se o tej akciji na terenu preveč govori zaradi česar obstaja nevarnost, da bodo Nemci to preprečili. Tu je potrebno omeniti, da je šef okupacijske civilne uprave Franz Kutschera v tistem času s plakati najavil, da bo za vsak partizanski napad ustreljena skupina zapornikov, ki so s tem postali talci. Kljub pomislekom je bil sklenjen dogovor, da se akcija napada izvede v noči s 5. na 6. 8. 1941. Stane Žagar je nato poslal nekaj partizanov k zaupnikom OF v vaseh pod severnim pobočjem Jelovice, ki naj bi pomagali partizanom osvoboditi zaprte v begunjskih zaporih. Takrat je k partizanom na Jelovici prišlo okrog 45 prostovoljcev, od tega 15 iz Kroke, med njimi nekateri tudi že oboroženi. Poveljujoči Stane Žagar je poslal Valentina Terana nazaj pod Storžič obvestiti kranjske in tržiške partizane, da se pridružijo skupnemu napadu na nemško posadko v begunjskih zaporih.

Dne 4.8.1941 je pri Verbičevi lovski koči za Storžičem potekala slovesnost ob ustanovitvi Storžiškega bataljona kot prvega partizanskega bataljona v Sloveniji (op.p.: komandant bivši letalski kapetan Jože Pesjak in komisar delavec in komunist Jože Janežič). Tržiško četo sta od ustanovitve vodila komandir graničarski podporočnik Stanoje Radenković in komisar Anton Štefe iz Tržiča, ki je zamenjal Jožeta Janežiča, ki je postal komisar bataljona. Kranjsko četo pa sta še naprej vodila komandir Franc Mrak in komisar Stane Toplak. Komisar Janežič je postrojenemu bataljonu, v katerem je bilo 63 bork in borcev razložila "Partizanskega zakona", nato pa je prebral tudi prisego, ki so jo ti ponavljali za njim:

»Jaz, partizan osvobodilne ljudske armade slovenskega naroda, ki se ob boku slavne delavsko-kmečke Rdeče armade Sovjetske zveze ter vseh ostalih za svobodo se borečih narodov borim za osvoboditev in združitev slovenskega naroda, za bratstvo in mir med narodi in med ljudmi, za srečnejšo bodočnost delovnega ljudstva.

Prisegam pred svojim narodom in svojimi sobojevniki:

- da bom oddal vse svoje moči in sposobnosti osvobodilni stvari slovenskega naroda, delovnega ljudstva ter vsega naprednega in svobodoljubnega človeštva v sveti vojni proti fašističnim tlačiteljem in barbarom;

- da ne bom zapustil partizanskih vrst, v katere sem prostovoljno in zavestno vstopil, in ne odložil orožja do popolne zmage nad fašističnimi okupatorji, do popolnega uresničenja velikega osvobodilnega cilja slovenskega naroda;

Prisegam, da bom v boju za te velike osvobodilne cilje s svojo krvjo branil čast in nedotakljivost naše partizanske zastave in da bom, če bo potrebno, žrtvoval tudi svoje življenje.«

Komandant bataljona Jože Pesjak je nato izbral skupino 41 mlajših oboroženih borcev in jim povedal, da bodo odšli preko Bistriške planine in Dobrče proti Begunjam, druga skupina 18 partizank in starejših neoboroženih borcev pa je z dvema oboroženima stražarjema pospravila koč in okolico. O tem, kje so opazili partizane, so Nemci v Tržiču najbrž obvestili izletniki in planinci, ki so se 4.8.1941 proti večeru vrnili v dolino.

Tržičan Nikolaj Klemenc je v noči s 4. na 5.8.1941 zbral šestnajst tržiških petokolonašev, med njimi so bili tudi Edmund in Rudolf Stransky, Viljem Amann, Frenk Čarman, Anton Šuster, Anton Kavčič in lovec Meglič (po domače "Lofnek"), ki so nato vodili nemške orožnike in policiste iz 181. rezervnega policijskega bataljona (RPB) proti Verbičevi lovski koči, katero so zgodaj zjutraj 5.8.1941 prikrito obkolili. Njihovo prisotnost je zaznal partizanski stražar Stane Fister, ki je ustrelil proti njim in tako opozoril soborce na sovražnika. Nemci v obkolitvi so nato partizane pozvali k predaji, kar pa so ti odklonili. V nadaljevanju so Nemci pričeli streljati v koč, iz katere so se zaslišali kriki ranjenih in umirajočih partizanov. Borke in borci so odgovorili s streljanjem in metanjem bomb, a vse je bilo zaman.

V neenakem boju je padlo osem partizanov, med njimi tudi prve tri slovenske partizanke: Marija Solnar (28), Marija Štefe (24), Marija Bečan (25), Peter Ahačič (45), Jože Janežič (27), Andrej Kmet (34), Jože Gradišar (44) in Anton Guček. Iz sovražnikovega obroča se je uspelo rešiti desetim borcem, med njimi tudi Gabrijel Sušnik. Slednji je postal izdajalec saj je po vrnitvi v dolino odšel k Nemcem ter jim povedal vse kar je vedel o ustanovitvi Storžiškega bataljona ter delu tega, ki se je napotil preko Dobrče proti Begunjam. Skupina preostalih devetih borcev, med katerimi je bil tudi komandir Kranjske čete Franc Mrak, ki je bil pri preboju ranjen v desno stran pljuč, se je prikrla v skalni škrbini desno nad koč. Od tam so lahko le nemočno opazovali, kako so Nemci po končanem boju prinesli padle partizane pred koč in jih tam fotografirali, nato pa koč zažgali in trupla osmih padlih partizank in partizanov barbarsko zmetali v ogenj.

Franc Mrak se je nato s skrajnimi napori uspel prebiti domov na Kokrico, preostala skupina partizanov pa se je nato napotila preko planine Javornik, ki leži pod vrhom Velikega Javornika (1716 mnm) proti dolini Kokre. Tu jo je v kraju Dol 6.8.1941 opazil domačin Janez Černič, ki jo je izdal nemškemu orožniku. Ti so na kraj poslali patroljo, ki je ujela Stanka Toplaka in Ivana Urbanca. Slednja sta bila nato odpeljana v begunjske zapore od koder sta bila v novembru 1941 deportirana v koncentracijsko taborišče Mauthausen, kjer je Ivan Urbanec umrl, Stanko Toplak pa se je po osvoboditvi vrnil v Kranj.

Dne 5.8.1941 je bil tako na Pogrošarjevi planini na Jelovici ustanovljen Cankarjev bataljon, ki je še istega dne pričel izvajati premik proti Begunjam. Žal so vse njegove predhodnice ugotovile, da je nemški okupator med tem njihovo namero preprečil, saj je na vse mostove čez reko Savo postavil močne zasede. Ker je bilo tako ugotovljeno, da je bila akcija nedvomno razkrita se je poveljstvo Cankarjevega bataljona odločilo za umik nazaj na Jelovico.

Med tem je glavnina Storžiškega bataljona z 41 borci prispela na Dobrčo (1634 mnm), kjer je zaman čakala na prihod borcev Cankarjevega bataljona z Jelovice, s katerimi naj bi v zgodnjih jutranjih urah 6.8.1941 skupaj napadli begunjske zapore in rešile zapornike. Borci Storžiškega bataljona so v nadaljevanju okoli 24.00 ure prispeli na dogovorjeno mesto pri Begunjah. Ker pa vse do jutranjih ur niso mogli vzpostaviti zveze s Cankarjevim bataljonom so se nato umaknili nazaj na Dobrčo.

Nemci so med tem s svojimi enotami hermetično zaprle masiv Dobrče ter iz štirih smeri s slovenskimi vodiči in domačimi izdajalci pričeli prodirati proti vrhu Dobrče. Ena od nemških kolon je zalotila partizane v Langusovi koči in jih napadla. Čeprav je partizanom uspelo zaustaviti sovražnikov prvi napad z mitralješkim ognjem, se je kmalu za tem večji del bojno neizkušenih borcev razbil na več manjših skupin, ki so se prestrašeno skrivale po pobočjih Dobrče, del teh pa se je umaknil proti

Begunjščici. V napadu so Nemci zajeli partizana Milorada Stošiča iz Tržiča in ga nato 23.8.1941 v Kranju javno obesili v strah upirajočemu se ljudstvu.

Po prvem obdobju začetnega in nadvse težavnega uporniškega delovanja na tem območju so oktobra 1941 odšli preostali borci Storžiškega bataljona na desno stran Save, kjer so se vključili v Cankarjev bataljon. V tem bataljonu so med drugim decembra 1941 sodelovali v Poljanski vstaji, v začetku januarja 1942 pa tudi v legendarni Dražgoški bitki. Po Dražgoški bitki so se borci Storžiškega bataljona vrnili pod Storžič in se vključili v med tem novoustanovljeno Kokrško četo. Skupno so na pomlad 1942 pod Storžičem prižgali novo iskro upora in 18.6.1942 onstran Storžiča, na Kališču, ustanovili Kokrški odred.